

Bródy Sándor:
PÓSA LAJOS KÖLTEMÉNYEI

Budapest, 1914. május havában.

Pósa Lajos *Édes anyám* című könyve a legjelentősebb mindazok között, amelyeket a nagyoknak írt. A fiúi szerelemnek ez a nagyszerű emléke nekem külön is kedves emlékem. Pósa tizenhét esztendőnek előtte, e könyv megjelenésének idejében, egy szép őszi délután egyszerre csak megvizitelt engem a budai lakásomban. (Ilyen idő is volt, Budán laktam és családom volt!) Ez a vizit jár az eszembe, amikor Pósa e kötetéhez prózai sort kell írnom. És nézegetem régi írásaimat, nem találok-e bennük e látogatásról, mely reám, tudom, nagy hatást tett, néhány följegyzést. Íme, egész cikket találok, amelyet a költőről tizenhét esztendővel ezelőtt írtam.* Amit akkor gondoltam róla, azt mondom ma is és kitüntetésnek tartom, hogy összegyűjtött verseinek szerény jegyzetéül e régi sorokat idenyomtathatom. Még csak ennyit: „Édesanyám” már régen nyugszik a radnóti temetőben, a fia kemény feje is őszbe borult, leszállt a költőre az ősz, remélem a hosszú, termő, mosolygós, magyar őszi idő. *Munkaidő.*

*

Él Radnót községében egy öreg nemes parasztasszony, aki azt hiszi, hogy a fia Pesten király, vagy még annál is több. Igaza is van, mert valamivel még nagyobb rangja van a királyokénál – költő. (Mostan lehetne arról beszélni, hogy a két állásbeli mért van olyan kevés szeretettel egymás iránt; féltékenykednek, de ez más téma, és az sem tartozik ide, Pósa Lajos is írt már vagy félszáz verset a zsarnokok mindjobban kivesző fajtája ellen.)

Elég az hozzá, hogy Gömörben, Borsodban, sőt Hevesben sincs olyan boldog asszony, mint az az öregasszony, akinek a fia költő itt Budapesten. Tisztes feketébe és kékbe – kartonba és selyembe – öltöztetett kis alakja a csendes vidámságot és az állandó örömet ábrázolja. Jókedvre kél, mert ahogy kinyitja a szemet, mindjárt eszébe jut: van nekem egy fiam, szörnyű szép szavú, nagy úri módú, még a püspök is örül, ha parolázhat vele! Jókedvvel hunyja álmra szemeit, mert azzal alszik el, hogy: „Van nekem egy szép, jó, szerelmes, költő fiam!” Vele van álmában, vagy várja haza, vagy arra gondol, amikor itt volt, a pap hallgatta, papolt neki. Mit szólt, mit evett, mily jól esett neki az anyafőzte; csak meg ne rontaná a gyomrát odafönt abban a kotyvasztó Budapesten!

Nekem ne mondja senki, hogy nincs mennybeli boldogság; van még a földön is, ha az élet estére fordul is, ha a test vén is, ha az ember egyszerű parasztasszony is, a Balog partján, Radnót falujában, girbe Gömörben.

Mondja a kántor:

– Nénémasszony, megint verset költött a fia, pünkösdi rózsákat, szerelmes szólásit; hallgatják a lányok boldog pirulással. Gyönyörű szép nóta, hallga csak, nenő!

Szól a birtokos, cipőbejáró ember:

– Jó estét, anyámasszony. Mit csinál a fia, az ország-világra szóló hírű? Kegyelmed ugyan boldog lehet vele, öröme nevelte! Már megint – mondja a fiam – becsületre tanította azon császárokat...

Pap mondja, jegyző folytatja, bíró, menyecske, lány, idegen és atyafi mindig tudnak róla szólni valamit, mert mindenki tudja, hogy mit mível, mint munkálkodik emberek és gyerekek javára.

Néha bizony el is pityeredik a jó öregasszony a sok és mézes örömtől, és – amint a búcsúkon szokás – fellengzősen, húzva a szót, éneкли magába: Szerelmes Istenem, jaj, hogy is érdemeltem tőled, hogy ilyen fiam legyen nekem, odafönt Budapesten? És hogy itt született, ebbe a faluba, itten nevedett, a kicsiny Radnóton, jaj!

– Néni, néni! Fia sokat emlegeti a pacsirtát, aki a patakparton, a rozsokban született. Néni, ki legyen igazi magyar költő, ha nem egy parasztasszony fia, aki meztéláb kergette a libát, kakastejjel süttöt fekete kenyeret majszolva hallgatta a kegyelmed altató nótáját.

A bonne-ok¹ kereskedősegedeket vagy államférfiakat nevelnek. (És azokat, akik közben állanak.) Ha valaki magyar poéta akar lenni, igen, igen jól teszi, ha parasztasszonyt vállal mamájának, amit ennek emlőjéből kiszív – a fél költészet. A másik felével születnie kellett.

Él itt Budapesten egy költő, aki sokszor megvigasztal engem, ha neki adom a fejem a nagyvárosi bűnnek, amely még csak nem is igazi búbánat: a fele fáradtság, a fele tehetetlenség.

Ez a költő legelsőbb is nem sápadt, nem sovány, éppen nem hektikás, inkább barnapiros s tagbaszakadt, igazi magyar gavallér. Látszik a járásán, érzik a beszédén, megismerszik ha hallgat is, hogy igen jól érzi magát e földi életben. Öröm neki, hogy tud költeni szép verseket, amiket ha elmondhat – kissé rekedtes, de szépen, lelkes hangon – megint csak örvend. Boldog, ha dicsérik, és bár ebben igen-igen sok része van, sohse vásik el tőle a foga. Nagy passzióval csinál mindent: így szereti a hazát, a gyermekeket, az asszonyokat, a jó magyaros ételt, a szép könyveket, a finom szivart. Aztán mindent nagy szabásra cselekszik: a kis mérték nem az ő mértéke. Bizonyosan tudom, hogy ő írta a legtöbb verset, amit egy ember írhat. Ha szidja a németet, roppantul szidja és sűrűn. Ha dalol, két hétig eldalol egyfolytában. Ha társaságba vacsorál, hát kell, hogy legalább is húsz tagból álljon a társasága.

Csak a föld népe között akad még ilyen egész ember, ilyen teli, tízzel is fölérő. A költők közt oly ritka, szinte furcsa. Ahol áll, ott Pest szürkesége és gyári melankóliája meg is van törve, kivirít belőle messzire – Pósa Lajos, a nagymellű, a nagyszívű, boldog ember, akihez csaknem mindnyájan iskolába járnak.

Igen boldogtalan volt az írói harc, mielőtt ő feljött volna ide Budapestre. Kávéházban ültünk egész éjszakákon által, és savanyúan bölcselkedtünk az édes kávé mellett. Radnót szülötte, Szeged tápláltja, vendéglőbe szoktatott, ahol a savanyú bor mellett édesen folyik a filozofálás is, a veszekedés is. Már-már úgy fejlődünk, abszintot ittunk hangulatos kávéházban, ópiumpipákról álmodoztunk,

Baudelaire majmai, Páris rabjai lettünk, amikor jött a barnapiros arcú költő és anélkül, hogy mondta volna: a magyar és vidám irányba terelt mindnyájunkat.

– Bátya, bátya, ezért magát megáldja az isten és megemlegeti a magyar irodalomtörténet, meglássa!

– Csak anyám látná meg! – súgja, vagy súgná a költő, amíg komoly ábrázatán gyermekies mosoly árad szét. – Mondd meg ezt az édesanyámnak, ha feljön, vagy írjad meg levélben. Mert a dicsőségből csak az az én részem, amiről tud az én édes jó öreg anyám Radnóton.

A kevés kivétel között az elsőnek egyike ez a mi falusi, felnőtt és nagyhírű emberünk, akinek a lelke, valamint az ölbéli gyermek, minduntalan visszakíváncsozik az anya ölébe, kicsiny falujába. Bár férfi lett, kiöltözött, a haza egyik első fia lett, az öreg parasztasszonynak úgy gyereke most is, mint amikor meztéláb bujkált a búzában. A férfiak törvénye pedig egészen más, olyannyira nem érzik anyjukhoz való erős hozzátartozandóságukat, ha elszoktak, ha elkerültek tőle. A fejük emlékszik, a moráljuk köti őket, ha jó a nevelésük, gyengédek is, de a szívük, hajh, az hideg. Nincs mindig így, de igen sűrűn, úgy, hogy Pósa Lajos anyakultuszát sokan sanda szemmel nézték. Nem poétai téma, nem elég erős és semmi romlottság nincs benne! Magam is, aki hozzá vagyok szokva, hogy kritika nélkül szeressem és becsüljem ezt az egész embert, egy kissé megdöbentem, amikor az elmúlt hónapban megszólított:

– Írtam egy verseskönyvet édesanyámról – édesanyámnak, ki akarom adni. Valamelyik nap elmegyek hozzád, elolvassuk együtt!

Egy kötet anyavers, még ha ő írta is, egy kissé sok, gondoltam magamban, és amikor egy álmos ólmos délutánon – mindjárt a jó erős és hosszú ebéd után – olvasni kezdte, elhatároztam: csak azt fogom meghallgatni, ami megkap, a többi alatt gondolkodom a tavaszról, kvótáról, asszonyokról, versírókról.

Megkapott, fölrázott, ébrentartott, úgy föllekesített, hogy amikor a félszáz verset elolvasta – gyertyát kellett gyújtani már –, újra kezdtem olvasni magam.

Csak érzésekről tudok számot adni, nem kritizálok. Hisz ez a kötet oly változatos és gazdag, mint egy felföldi falu határa május végével. Enyhe, mégis erős levegő, derűs, de mélységesen kék ég borul a százféle illatú és színű virágra. Ritka mezei virágok, rózsányi almafavirágok – tökéletes dalokkal és teljes románcokkal van tele ez a verseskönyv. És friss benne minden, valamint a harmatos fű májusi reggelen. És hogy megfogja az embert! Megfogja és a négyemeletes házak tetején át, átal vagy száz mérföldön átrepíti és leteszi Radnóton. Üdvözöllek, bájos, méla, boldog hely; üdvözöllek, öreg parasztasszony, egyetlen fiaddal együtt, akit papnak nevelsz ugye, Patakon, Debrecenben? Kint állasz az ambituson, gyön haza mint tógátus diák, gyön mint katona, gyön mint híres nevezetes ember, neki-deresedett fejét – mint egyéves gyermek – a mellekre hajtja. Meséltek egymásnak; óh be szép mesék, óh be jó hallgatni ebből a nagy távolságból, ebből a mesétlen, rotációra járó, nagyvárosi világból!

Nem tudom az idejét, mikor volt ily gyönyörűségem emberalkotta munkában. (Mert a legszebbeket is megunjuk lassan-lassan, megérezvén az emberi verejtéket,

amely hozzájuk tapad.) Úgy elgondoltam magamba: ha Burns írta volna ezeket, ma az egész világ tapsolna Pósa Lajosnak. Így csak közöttünk marad, de fogja-e szeretni közöttünk is mindenki? Olyan rossz világ jár a versekre! Azt mondják, hogy már nem tudnak jókat írni. Igen bizony: nem tudják a jókat élvezni. A szív szűk, a lélek kicsiny, hogy nem fér be több, mint a régiek, amelyekkel még ifjúkorunkban teleszívtuk magunkat?

A céhbeli kritika, nem tudom, mit fog mondani ezekhez a versekhez, amelyek most *Édes anyám* címmel ünnepi köntösben megjelentek. Én csak azt mondom, hogy a legszebbek, a legjobbak Pósa dolgai között, tehát a legértékesebbek mindama költemények között, amelyeket magyar nyelven ma írnak. És még csak azt mondom: áldja meg az isten a radnóti öregasszonyt, meg az ő egyetlen fiát!

Áldani – szidni: ez az én kritikám. Aki nem hiszi, hogy igazam van, törje maga a fejét, ne hallgasson rám. Hanem amit most mondok, szeretném, ha meghallgatná mindenki, aki ebből a mi földünkéből sarjadzott és ebbe akar majd visszatemetkezni. Pósa Lajosnak – amint én ismerem – nem kell semmiféle kitüntetés. Ő talán az egyetlen ember Magyarországon, aki igazat beszél, amikor azt mondja, hogy nem akar képviselő lenni. (Mert ő komolyan, könnyen és biztosan meglett volna, ha akart volna.) Ennek a költőnek nem kell semmi, sem az államtól, sem társaságoktól, sem magánosoktól. De nekünk kell, hogy tudjuk róla az igazat, ezt:

Él még közöttünk egy poéta, aki a magyarság dolgában és érdekében többet tett egymaga, mint talán az összes Emkék². Ő csinálta meg azt a rendkívüli jó tréfát, hogy ma, Budapesten, de más helyeken is az apák és nagyapák nem tudnak beszélni a gyermekeikkel és unokáikkal, mert ezek úgy beleszeretnek abba a nyelvbe, amelyet Pósa Lajos ír nekik, hogy nem akarnak németül tanulni és tudni. Mióta világ a világ, nem volt a gyermekeknek ily nagy költője, soha. Ilyen gazdag, ilyen kedves, ennyire szuggesztív, megbabonázta az egész magyar gyermekvilágot. Reszketnek érte, úgy szeretik, a legvásottabbak, azok, akik előtt nincs tekintély, mosolyogva békélnek meg előtte, jámboran adnak pacsit. Ő a magyar mumusnak az ellenképe: a megnyugtató, a kedvrederítő, a nevelő, a nemesítő, a mulattató.

Ezt tudnunk kell mindnyájunknak, olvasó, és minden alkalommal meg kell mondanunk a mi kedves vén gyermekünk édesanyjának!

Édes néném, Pósa Lajos anyja! Kívánom, hogy ezen pár sor írásom friss jó egészségben találja. A fia pedig egy új verses könyvet küld most magának; tegyen abba egy szál rozmaringot, aztán tegye be ünnepi keszkenőbe imádságos könyv helyett, templomba azt vigye.

In: *Pósa Lajos költeményei*. Singer és Wolfner, 1914.

A szerkesztő jegyzetei:

* Bródy Sándor írása eredetileg *Egy parasztasszony meg a fia* címmel jelent meg: Uj Idők 1897/14.

¹ Bonne: gyermekgondozónő (fr.)

² Erdélyi [Erdély-részi] Magyar Közművelődési Egyesület